

NEKI SLUČAJEVI PRIJEDLOGA S(A)
S AKUZATIVOM

Prigodom Marulićeva jubileja upozorio je profesor Ivšić na dva mjesta iz Marulićeve Judite, koja su dotada bila krivo interpretirana, iznijevši u svom članku da se tu radi o prijedlogu s s akuzativom. On je ta dva slučaja lijepo povezao s nekim primjerima u drugim slavenskim jezicima i razjasnio kako je do njih došlo i što oni znače.¹

Kako su ovo interesantni slučajevi, iznijet ću ovdje još nekoliko primjera prijedloga s s akuzativom iz starije hrvatske književnosti. Njih nema mnogo, a ja ih i ne mislim iznijeti sve, nego samo one koji su mi pali u oči čitajući naše stare tekstove, a koji su redigirani od raznih izdavača bili različito interpretirani i čitatelju nisu katkad jasni. Evo takvih slučajeva:

U I libru Marulićeve Judite u redakciji V. Jagića imamo ove stihove:

Za svom vojskom zada grediše Oloferne,
ki svimi oblada junake nesmerne²

stih 205/6.

Što znače ovi stihovi? Mislím da im se ovakvima ne može dobiti ni odrediti pravo značenje, jer da ovako nisu dobro redigirani. Sva tri najstarija izdanja Judite imaju ovakav tekst:

Za sfom vojskom zada grediše Oloferne,
ki sfimi oblada s junake nesmerne.

Jagić u bilješci ispod teksta kaže da je s *junake* pogreška, a što nije tačno, jer samo s ovim prijedlogom s stihovi imaju pravi smisao i onda znače: iza sve vojske pozada idaše Holoferno, koji je svladao sve (narode, zemlje) sa (svojim) mnogobrojnim junacima.

¹ Stj. Ivšić: O značenju prijedloga s s akuzativom u slavenskim jezicima. Slavistična revija, letnik III, Ljubljana 1950, str. 360-368.

² Stari pisci hrvatski, knj. I, Zagreb 1869.

U III libru istoga izdanja čitamo:

dokla opet dojdu, svi vi s družbom svojom
mol'te svetom molbom za nas otca boga
s umiljenom pojom i skrušen'ja mnoga

stih 354/6.

I ovdje je očito da se uz prijedlog *s* u zadnjem stihu ne slaže samo instrumental nego i akuzativ plurala koji stoji iza njega, kako nam to potvrđuju i najstarija izdanja, gdje je tekst ovakav:

Dokla opet dojdu, sfi vi z družbom svojom
Mol'te sfetom molbom za nas otca boga,
S umiljenom pojom i s skrušenja mnoga.

Zadnja dva stiha onda znače: molite se za nas svetom molitvom, umilnim pojem i mnogim skrušenjem. Da je tu trebao biti baš instrumental, potvrđuje nam ovaj stih u istom libru:

S skrušenjem molimo, da po néga voļu
lahkost očutimo

stih 299/300.

Ima još jedan slučaj upotrebe prijedloga *s* s akuzativom koji su upotrebljavali skoro svi hrvatski pjesnici 16. stoljeća, i to ne jednom nego mnogo puta, a koji nisu svi priređivači tekstova dobro shvatili, pa ću zato i o njemu nešto reći.

Čitajući pjesme Š. Menčetića, Dž. Držića, M. Vetranovića i N. Dimitrovića u Starim piscima hrvatskim, a u redakciji V. Jagića, nalazimo i ova mjesta:

Glasom ja dan i noć prizivam krieposti,
jer slavit za svu moć rad bih tve lieposti
knj. II, pj. 23, stih 1/2,

Za toj te još zovu, diklice, za svu moć,
ne čin' me da plovu u željah dan i noć
knj. II, pj. 114, stih 29/30 i drugdje.

Kod Vetranovića imamo:

. za toj t' je za svu moć
moj život pripravan tebe zvat na pomoć
knj. III, pj. 1, stih 113/4,

jadovno cvileći za svu moć i snagu
planinu videći bez zelence nagu
knj. III, pj. 7, stih 141/2,

Shrani me i spasi, molim te, za svu moć
knj. III, Psalam 5, stih 411. i drugdje.

U Dimitrovićevim pjesmama nalazimo stihove s istom frazom:

. molim te za svu moć
utješi me suze
knj. V, pj. 12, stih 11/2,

. molim te za svu moć
u gnjevu tvom nemoj mene pokarati
knj. V, Psalam 1, stih 6/7 i drugdje.

Nije jasno što u tim stihovima znače riječi *za svu moć*. Uzmemo li bilo koje od značenja prijedloga *za*, u ovim slučajevima nikako ne dobivamo dobra i jasna smisla ovih stihova. Zato je ovakva redakcija teksta kriva, i na tim je mjestima trebalo staviti *sa* umjesto *za*, pa bi smisao bio jasan: *sa svom moći* (= iz sve snage). Imamo i potvrda za to kod Hektorovića:

njega sa svom moćju srčeno moleći
knj. VI, pj. 5, stih 49.

Iz ortografije naših starih rukopisa ne može se odrediti da li se ta mjesta moraju transkribirati sa *sa* ili sa *za*, jer oni i za glas *s* i za glas *z* imaju iste znakove. Zato je redaktor morao odlučiti da li će metnuti *sa* ili *za*. Jagić se u ovim slučajevima odlučio za sintaktički običnije *za*, budući da mu se *sa* uz akuzativ činio nepravilnim, a nije pazio na smisao. Međutim drugi redaktori tekstova Starih pisaca transkribirali su takve slučajeve sa *sa*. Zato u Daničićevoj redakciji Vetranovićevid i Nalješkovičevih pjesama imamo:

Rakela cvileći sa svu moć i snagu
poklanu videći dječicu pridragu
knj. IV, Uskrnutje, stih 627/8,

Jeda je gdi koga, molim te sa svu moć,
od plemena moga
knj. IV, Suzana, stih 603/4,

Cječ toga sa svu moć daj haran budi svak
knj. V, pj. 3, stih 19,

. sa svu moć
spravna je svaki čas doteći na pomoć
knj. V, pj. 10, stih 25/6,

ali jednom ipak ima za:

ter meni nebozi, molim te za svu moć
pritekši pomozi
knj. IV, Pelegrin, stih 3839/40.

Tako je postupio i Petračić u djelima M. Držića, gdje čitamo:
Svak dobar brani dobro i pomoć
zle bičem sliditi od pravde sa svu moć
knj. VII, Hekuba, stih 1921/2,

ali i on ima jednom za:

Satir će udarit stijenom za svu moć
Ljubmira
knj. VII, Tirena, stih 83/4.

Isto je učinio i Žepić u svojoj redakciji VI i XI knjige Starih pisaca, pa tu imamo:

Čin' da ne zabudu prisvetu ovu noć,
dokolu živ budu slaviti sa svu moć
knj. VI, Od božićne noći, stih 23/4,

A to je plakala? Plakala sa svu moć
M. Mažibradić, knj. XI, pj. 12, stih 3,

Ovi joj s plačem moj daj celov sa svu moć
M. Mažibradić, knj. XI, pj. 12, stih 19.

Rešetar je u drugom izdanju II knjige Starih pisaca transkribirao sa *sa* sva takva mjesta koja je Jagić u prvom izdanju transkribirao sa *za* i tako ispravio Jagićeve pogreške.

Međutim ima nekih mjesta za koja je teško reći da li je u njima potrebno staviti *sa* ili *za*. Takvo je i ovo mjesto iz Bunićevih Plاندovanja:

Spasena me ter učini
Za (ili *sa*) neizmernu milost tvoju
pj. 106, stih 15/6,

što bi moglo značiti: *spasi me zaradi tvoje neizmjerne milosti* ili *spasi me tvojom neizmjernom milošću*.

Bilo bi zanimljivo znati zašto su stari pisci upotrebljavali te već i u njihovo vrijeme neobične konstrukcije. Švakako su tu bili posrijedi i metrički razlozi. Primjeri iz Marulića nalaze se u rimi. Izraz *sa svu moć* dolazi također ponajviše u rimi, a vrlo rijetko izvan nje, pa se sriče

s *pomoć, doć, noć, oć* itd. Da je pisac upotrijebio na tim mjestima *sa* s instrumentalom, dobio bi u stihu veći broj slogova i drugačiji srok, a to mu u mnogo slučajeva nije odgovaralo, pa je zato tu stavljao akuzativ. A možda se tu radi o miješanju upotrebe padeža uz neke prijedloge, kao što pokazuje ovaj primjer iz Marulića:

Kripak bi kako laf u služenje Bogu

Judita, III, stih 322,

gdje je upotrijebljen akuzativ mjesto lokativa, iako nema ovdje metričkih razloga da se tu stavi akuzativ. Moguće je da je to miješanje padeža bilo u ono vrijeme pojava jednaka današnjoj, kada se još uvijek u nekim našim krajevima miješa upotreba padeža uz prijedloge *u, na, s* (npr. dosta si bio *u vodu* mjesto *u vodi, su zrno* soli mjesto *sa zrnom* itd.). Isto bi tako bilo vrijedno znati da li su ti pisci smatrali takve konstrukcije nepravilnima, pa su ih kao takve upotrebljavali samo silom prilika i osjećali ih kao nekim nasiljem u svom jeziku, ili su ih smatrali normalnim oblicima koji su već tada rijetko dolazili u govoru.